

УДК 719

аспірант О.В. Матій, к.т.н., доцент А.М. Плешкановська,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ДОСВІД МІСТОБУДІВНОЇ ОХОРОНИ ПАМ'ЯТОК У НІМЕЧЧИНІ

В статті розглянуті проблеми збереження історико-культурної спадщини як основи успішного розвитку країни. На прикладі досвіду Німеччини висвітлено основні напрями діяльності місцевих органів влади з цього питання.

Ключові слова: історико-культурна спадщина, містобудування, охорона пам'яток, історичні центри міст.

XX сторіччя і, особливо, його другу половину прийнято визначати як епоху великих наукових і технічних досягнень. Інтернет, освоєння космосу, атомна енергетика – найбільш значущі події цього часу, але далеко не всі, які дійсно характеризують наш час як час великих відкриттів, що змінили образ нашого життя. Проте, всі вони, в тому чи іншому ступені, були підготовлені попередніми зусиллями і дев'ятнадцятого, і вісімнадцятого, і більш ранніми сторіччями.

Не менш дивовижним було те, що цей час відзначився і іншим рухом – рухом за охорону навколишнього середовища і охорону історичної спадщини. Сплеск цих загальнолюдських течій не був підготовлений у попередні часи в тому ступені, в якому це відносилось до науки і технологій. Лише в XX сторіччі людство раптом усвідомило, що значні техніко-технологічні прориви ставлять під загрозу не менш важливі інші цінності – нашу природу і нашу історичну пам'ять, ті цінності, які визначають майбутнє цивілізацій.

Занепокоєність тим, що технології, які символізують досягнення цивілізацій, в решті-решт загрожують самій цивілізації, усвідомлення цих загроз отримало відображення в чисельних хартіях, де ставились завдання з охорони і природного і історичного середовища.

Ці документи загальновідомі. Вони стали обов'язковими для вироблення природоохоронної і історикоохоронної політики в багатьох країнах світу. Але маючи загально установче і навіть загально методологічне, теоретичне значення, вони вимагають безумовного знання конкретного досвіду багатьох країн з питань охорони історичного середовища. Знайомство з конкретною практикою такої діяльності різних країн розширює можливості конкретної інтерпретації їхнього досвіду до наших завдань.

В цьому відношенні цікавий є досвід Німеччини, Франції, Італії, Великобританії.

Далі ми зупинимось на короткому огляді деяких аспектів охорони історичної спадщини Федеративної республіки Німеччини.

Німеччина відноситься до країн, численні об'єкти архітектури і історії, якої складали основу європейського цивілізаційного спадку. На цей час до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО занесено 33 об'єкта, розташованих на території об'єднаної Німеччини. Нажаль, в роки другої світової війни міста і селища Німеччини зазнали значних руйнувань, знищені були цілі архітектурні ансамблі і комплекси. Лише в шістдесяті роки прийшло усвідомлення збитків, нанесених війною архітектурним пам'яткам і взагалі культурній спадщині.

У Німеччині захист пам'яток віднесено до компетенції федеральних земель, яких 16, а тому існує також 16 різних законів про охорону пам'яток. Ці закони різні, немає навіть єдиного розуміння того, що таке культурна пам'ятка, але всі вони єдині в одному: охорона пам'яток має здійснюватися з урахуванням інтересів суспільства. Хоча й розуміння цих інтересів дуже відрізняється. Так, відразу після війни, мова йшла тільки про збереження окремих уцілілих об'єктів. Причому, збереження тоді означало тільки „незнищення”. Ні про реставрацію, ні про належне використання культурних пам'яток мова не йшла.

Після війни з-за величезної потреби в житлових і виробничих приміщеннях новобудови ставили там, де цього вимагали „інтереси суспільства”. Тому й на сході країни, і на заході поруч зі старовинними палацами і церквами виростали нудні панельні мікрорайони. Бурхливе зростання міст вимагало, часом, дивних рішень. Скажімо, крізь замок Гондорф (Gondorf) на березі Мозеля, оголошений пам'яткою архітектури, була пробита федеральна дорога – машини в „інтересах суспільства” тепер їдуть всередині замку.

Ситуація почала змінюватися з середини 70-х років. Країни ЄС стали жити багатше, з'явилася можливість платити власникам старовинних будівель за їх реставрацію, за відтворення міських ансамблів.

Проте у багатьох містах не тільки окремі будівлі заслуговують збереження, а й вулиці, історичні центри міст або міські квартали, які власне і формують неповторний вигляд міста. Охороняти їх – важливе політичне завдання, яке зафіксоване в тому числі в Лейпцизькій хартії, де визначено, що завданням містобудівної охорони пам'яток є збереження всього історичного ансамблю з його особливим характером. Охорона культурної спадщини відповідає ідеї і програмі Європейського міста, яка не тільки соціально справедлива, економічно успішна, але й життєво важлива і приваблива. Програма Федерального Міністерства транспорту, будівництва і міського

розвитку Німеччини “Містобудівна охорона пам’яток” підтримує основні заходи по збереженню історико-культурної спадщини країни.

Від початку програми з 1991 по 2009 рік Федерація підтримала фінансовою допомогою в цілому 199 міст східної Німеччини (рис. 1), щоб вони зберегли пам’ятки історичних центрів міст і змогли передати їх наступним поколінням. У 2009 році ця програма була впроваджена на інших федеральних землях. Заходи цієї програми були підтримані у 119 містах. При цьому історичні центри міст і міські квартали не мали стати музеями. Скоріше всього вони повинні розвиватися як пожвавлені місця, які однаковим чином привабливі для проживання, роботи, культури і вільного часу, і є цікавими як для мешканців, так і гостей міста. Також з точки зору будівельної культури велике значення має як економічний фактор, так і фактор місця знаходження – центри міста і міські квартали, тобто історично розвинені частини міста з їх індивідуальним зовнішнім виглядом, що приваблює туристів, а також місцевих підприємців.

В цілому Федерацією з 1991 і до кінця 2009 року було надано в розпорядження федеральних земель приблизно 1,85 мільярдів євро для реалізації програми “Містобудівна охорона пам’яток”. У 2010 році федерація надала у розпорядження наступні 10 мільйонів євро федеральних фінансових коштів для сприяння містобудівним заходам з охорони пам’яток. При впровадженні програми “Містобудівна охорона пам’яток” Федерація консультувалася зі сформованою нею експертною групою містобудівної охорони пам’яток, яка регулярно засідає в програмних комунах. Кожний рік відбувається засідання Федерального Конгресу для обміну досвідом стосовно містобудівної охорони пам’яток.

У 2008 році Федеральним Міністерством транспорту, будівництва і міського розвитку Німеччини та Фондом охорони пам’яток і Центральною спілкою економіки Німеччини був підписаний меморандум під назвою “Охорона культурної спадщини в наших містах”. Сторони, що підписалися під цим меморандумом, мають намір сприяти майбутньому розвитку міст, зберігаючи при цьому старовинні будівлі і споруди та пам’ятки. У зв’язку зі зростанням територій міст і збільшенням транспортних потоків, все частіше історико-культурні пам’ятки в історичних центрах міст зазнають змін, а іноді й руйнувань. Дуже часто їх руйнування або модернізація виконується без видимої необхідності. Із-за браку інвестування збереження пам’яток і передача їх наступним поколінням знаходиться під загрозою.

Будівельні норми і правила є важливим інструментом для забезпечення якості збереження історико-культурної спадщини. Брак знання історії та недостатнє застосування стандартів іноді зашкоджують цілям збереження

історичної спадщини. Активна модернізація старих будівель і необхідне корегування умов використання історичних будівель у результаті демографічних змін потребують спеціальних регламентів. Заходи по збереженню і консервації повинні змінюватися і розвиватися разом з професійними методами забезпечення утримання і ремонту історичних будівель і споруд. Міське планування повинно враховувати в комплексній концепції розвитку міста потреби збереження і розвитку архітектурної спадщини. Історичні будівлі і споруди мають зберігатися в балансі з охороною навколишнього середовища, економікою і охороною історико-культурної спадщини.

Федеральна влада зобов'язана:

- брати до уваги в своєму законодавстві потреби збереження існуючої культурної спадщини.
- сприяти реконструкції старих будівель, споруд і пам'яток через заохочення до участі у конкурсах і публікаціях.

Німецький Фонд охорони пам'яток виступає за те, щоб зберігати історико-культурне надбання країни. Працівники фонду вважають, що для захисту цінних історичних будівель і споруд необхідно збільшити зусилля в області вивчення їх потенціалу. Програма загальнонаціональної фінансової підтримки реставрації пам'яток виявилася настільки успішною, що її треба не скорочувати, а навпаки, і надалі поширювати ідею охорони пам'яток, для того щоб залучити якомога більше учасників для допомоги у збереженні історико-культурної спадщини.

Програма федеральних земель "Містобудівна охорона пам'яток" робить суттєвий внесок у справу збереження архітектурної спадщини у містах Німеччини. Після її успішного використання в федеральних землях Східної Німеччини у 2009 році, її було застосовано на всій іншій території.

Програма прагне зміцнення національної спадщини і підготовки того, щоб реставрація пам'яток здійснювалася спеціальними кваліфікаційними кадрами та була доступна для користувачів і власників пам'яток, а також залучення належних молодих професіоналів.

Наявні питання збереження історико-культурної спадщини здійснюються через засоби масової інформації. Між Федеральним Міністерством транспорту, будівництва і міського розвитку Німеччини, Фондом охорони пам'яток і Центральною спілкою економіки Німеччини періодично відбувається обмін думками про актуальність задачі і участь в докладанні спільних зусиль у справі охорони історико-культурної спадщини міст.

Цим не вичерпуються всі зрізи державної і громадської діяльності з охорони історико-культурної спадщини Німеччини. Але в цілому вони дають

уявлення про те, наскільки широке коло заходів, які заслуговують на детальне ознайомлення та застосування і в нашій законодавчій і нормативній діяльності.

Література:

1. [BBR 2007] Bundesamt für Bauwesen und Raumordnung (Hrsg.) (2007): Innerstädtische Raumbeobachtung. Methoden und Analysen. Berichte Band 25. Bonn;
2. [BBR 2006] Bundesministerium für Verkehr, Bau und Stadtentwicklung (BMVBS) Bundesamt für Bauwesen und Raumordnung (2006): Statusbericht. 1 Stadtbau Ost – Stand und Perspektiven, Berlin 2006 – S. 85;
3. [BBR 2008] Bundesministerium für Verkehr, Bau und Stadtentwicklung (BMVBS) Bundesamt für Bauwesen und Raumordnung (2008): Statusbericht. 3 Stadtbau Ost – Stand und Perspektiven, Berlin 2008 – S. 98;
4. [BBR 2008] Bundesministerium für Verkehr, Bau und Stadtentwicklung (BMVBS), Deutsche Stiftung Denkmalschutz, Zentralverband des Deutschen Handwerks: Memorandum : Erhalt des baukulturellen Erbes in unseren Städten, Berlin 2008 – S. 5.

Аннотация.

В статье рассмотрены проблемы сохранения историко-культурного наследия как основы успешного развития государства. На примере опыта Германии освещены основные направления деятельности местных органов власти по этому вопросу.

Ключевые слова: историко-культурное наследие, градостроительство, охрана памятников, исторические центры городов.

The summary.

The article deals with the problem of preserving cultural heritage as the basis for successful development. For example German experience highlights the activities of the authorities on this issue.

Keywords: historical and cultural heritage, urban planning, conservation, historic city centers.